

वित्तीय- वर्षे षड्-दशमलव पञ्चप्रतिशततः सप्तप्रतिशतं यावत् सकल-गृहोत्पादस्य वृद्धिं प्राप्तुं सज्जमस्ति

वित्तमन्त्रालयेन प्रकाशितायां अगस्तमासाय स्वीयायां मासिक-आर्थिक-समीक्षायां निगदितं यत् राष्ट्र प्रवर्तमाने वित्तीय- वर्षे षड्-दशमलव पञ्चप्रतिशततः सप्तप्रतिशतं यावत् सकल-गृहोत्पादस्य वृद्धिं प्राप्तुं सज्जमस्ति। प्रतिवेदने लिखितं यत् प्रथमे त्रैमासिके आर्थिकगतिः समेधमाना आसीत् या सर्वेषु कृष्येतर-क्षेत्रेषु पञ्चप्रतिशतं यावत् वृद्धिसमर्थनं अमिलत्।

भारत-उज्बेकिस्तान-देशाभ्याम् बी आई टी इत्यस्योपरि हस्ताक्षरम् विहितम्

भारत-उज्बेकिस्तान-देशाभ्याम् ताशकंदे द्विपक्षीय निवेशसन्धौ बी आई टी इत्यस्योपरि हस्ताक्षरं विहितम्। सन्धिपत्रेऽस्मिन् वित्तमन्त्री निर्मला सीतारमण इत्यनया सहैव उज्बेकिस्तानस्य उपप्रधानमन्त्रिणा हस्ताक्षरं विहितम्। भारत- उज्बेकिस्तानयोः मध्ये बी आई टी सन्धिपत्रं भारते उज्बेकिस्तानस्य निवेशकेभ्यः उज्बेकिस्ताने भारतस्य निवेशकेभ्यः उचित सुरक्षायाः आश्वासनं प्रददाति। अयं सन्धिः निवेशकेषु विश्वासं संवर्धयिष्यति। अनेन द्विपक्षीय निवेशे वृद्धेः मार्गः प्रशस्तीभविष्यति।

शिगेरू-इशिबा इत्येषः प्रधानमन्त्रीपदाय सुसन्नद्धो वर्तते

शिगेरू-इशिबा इत्येषः लिबरल डेमोक्रेटिक पार्टीति दलस्य नेतृत्वनिर्वाचने विजयमवाप्य प्रधानमन्त्रीपदाय सुसन्नद्धो वर्तते। पूर्वप्रधानमन्त्रिणा राष्ट्रवादी-साने-ताकाइची विरुद्ध पञ्चदशाधिक-द्विशतमतदानैः विजयं संप्राप्तम्। सप्तषष्टिः वर्षीयः इशिबा इत्येषः आगामीमासस्य संसदः उपवेशनानन्तरं अग्रिम प्रधानमन्त्रित्वेन पदभारं ग्रहीष्यति।

पूर्वोत्तरक्षेत्रस्य विकासे अद्यतनकाले महत्त्वपूर्णः परिवर्तनः दृष्टः-लोकसभा सभापतिः

लोकसभा सभापतिः ओम बिरला इत्यनेन उक्तं यत् पूर्वोत्तरक्षेत्रस्य विकासे अद्यतनकाले महत्त्वपूर्णः परिवर्तनः दृष्टः।

राष्ट्रमण्डलसंसदीयसङ्घस्य भारतक्षेत्रक्षेत्र-३ इत्यस्य वार्षिकसम्मेलनं मिजोरम-राज्यस्य ऐजलनगरे सम्बोधयन् बिरलामहोदयः उक्तवान् यत् पूर्वोत्तरस्य आर्थिकवृद्धयर्थं रेलमार्गस्य, मार्गस्य, वायुसंपर्कस्य च निर्माणम् आवश्यकम् अस्ति।

सः अवदत् यत् भौतिक-अङ्गीय-सामाजिक-संपर्क-वर्धनार्थं अन्तिमेषु वर्षेषु कृतं कार्यं पूर्वोत्तर-क्षेत्रं सीमान्त-प्रदेशात् प्रथम-प्रदेशं प्रति परिणतम् अस्ति।

सः अवदत् यत् प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी इत्यस्य विकसितभारतस्य दृष्टिः पूर्णं कर्तुं पूर्वोत्तरक्षेत्रस्य महती भूमिका अस्ति।

राष्ट्रियान्वेषणाभिकरणस्य राजौरीरिसासी जनपदेषु अन्वेषणम्

राष्ट्रियान्वेषणाभिकरणेन अस्मिन् वर्षे जूनमासे जाते एकस्मिन् लोकयाने आतङ्कीयाक्रमणस्य अन्वेषणार्थम् जम्मू सभ्भागस्य राजौरी-रियासी-जनपदानाम् अनेकेषु क्षेत्रेषु अन्वेषणकार्यं सम्पाद्यते। ध्यातव्यमस्ति यत् लोकयानमिदं रियासी जनपदस्य शिव-खाडी-मन्दिरात् प्रत्यागतान् तीर्थयात्रिणः नयति स्म तदा आतङ्कवादिनः प्रहारं कृतवन्तः।

केरलराज्ये अष्टत्रिंशद्वर्षीयः एकः युवकः वानरजनित-सङ्क्रमणात् संक्रमितो

वानरजनितसङ्क्रमणात् केरलराज्ये अष्टत्रिंशद्वर्षीयः एकः अन्यः अपि युवकः संक्रमितो जातः। सुत्रानुसारि असौ एकस्मिन् चिकित्सालये उपचाराधीनो वर्तते। अत्रावधौ राज्यस्वास्थ्य मन्त्री वीना जॉर्जः स्थितिं समीक्षितुं तिरुवनन्तपुरे एकं उच्चस्तरीयोपवेशनं समाहूतवती। स्वास्थ्यविभागेन संक्रमितजनानां सम्पर्कसूची निर्मिता अपि च निवारकोपायाः प्रबलीकृताः संक्रमणमिदं नैव प्रसारितम् इति मनसिनिधाय जनाः संचेतिता भवेयुरिति। प्रशासनेन राज्यस्य सर्वेषु चतुर्दशजनपदेषु पृथगावाससौविध्यानि संस्थापितानि। अवधेयं वर्तते यत् अस्य मासस्य अष्टादश दिनाङ्के मलप्पुरमजनपदस्य मंजेरी- चिकित्सकीय-महाविद्यालये एकस्मिन् जने अस्य संक्रमणस्य पुष्टिः जाता। विश्वस्वास्थ्य-सङ्घटनेन वानरजनित-सङ्क्रमणं एम्. पॉक्स इति अन्ताराष्ट्रिय-चिन्तायाः सार्वजनिक-स्वास्थ्य-आपात्कालः घोषितः।

राष्ट्रियस्वच्छगंगामिशनस्य कार्यकारिणीसमित्याम् १०६२ कोटिरूप्यकाणां परियोजनानां अनुमोदनम्

राष्ट्रियस्वच्छगंगामिशनस्य कार्यकारिणी-समित्याम् १०६२ कोटिरूप्यकाणां परियोजनानां अनुमोदनं कृतम्। अस्मिन् गङ्गानद्याः संरक्षणं स्वच्छतां च उद्दिश्य प्रमुखाः परियोजनाः समाविष्टाः सन्ति। महाकुम्भ २०२५ मध्ये स्वच्छता, जागरूकता च वर्धयितुं ३० कोटिरूप्यकाणां सूचना, शिक्षा, संचार क्रियाकलापाधारित परियोजनायाः अनुमोदनं कृतम् अस्ति। प्रदूषणसूची, मूल्याङ्कननिरीक्षणपरियोजना, ऑनलाइन-निरन्तरप्रवाहनिरीक्षणप्रणाली, स्वच्छनद्याः स्मार्टप्रयोगशाला च अनुमोदितपरियोजनासु सन्ति।

पर्यटनं मानवतायाः बन्धनं कल्पयति, यत् अधुना अत्यन्तं आवश्यकं, शान्त्यर्थं च योगदानं करोति-उपराष्ट्रपतिः

जनानां मध्ये पारस्परिकसम्बन्धे अर्थव्यवस्थायाः प्रबलीकरणे पर्यटनस्य भूमिकां प्रख्यापयितुं प्रतिवर्षं सितम्बरमासस्य सप्तविंशे दिनाङ्के प्रतिवर्षं विश्वपर्यटनदिवसः आमन्यते। अस्य वर्षस्य विषयः आसीत् पर्यटनम् शांतिश्चा नवदिल्ल्यां अस्मिन् अवसरे आयोजिते एकस्मिन् कार्यक्रमे सम्बोधयन् उपराष्ट्रपतिः जगदीप धनखडः अकथयत् यत्, पर्यटनं मानवतायाः बन्धनं कल्पयति, यत् अधुना अत्यन्तं आवश्यकं, शान्त्यर्थं च योगदानं करोति इति। असौ प्रावोचत् यत् वर्तमानकालिके सम्पूर्ण विश्वे शान्तेः उत्कण्ठा अस्ति इति। पर्यटनमन्त्री गजेन्द्रसिंह शेखावतः स्वसम्भाषणे अघोषयत् यत् तस्य मन्त्रालयः शीघ्रमेव देशस्य पर्यटनस्य सर्वांगीणविकासाय समर्पितां प्रमुखसूचीम् प्रकाशयिष्यति इति। जनसमूहं सम्बोधयन् नागरिक-विमानयान-मन्त्री के. राममोहन-नायडुः अवदत् यत् विमानयान-पर्यावरणव्यवस्था देशस्य आतिथ्यस्य प्रतिबिम्बरूपेण कार्यं करोति इति।

गीतोपदेशः

अपर्याप्तं तदस्माकं बलं
भीष्माभिरक्षितम् |
पर्याप्तं त्विदमेतेषां बलं
भीष्माभिरक्षितम् || १० ||

शब्दार्थ- अपर्याप्तम् - अपरिमेयः; तत् - वहः; अस्माकम् - हमारी; बलम् - शक्तिः; भीष्म - भीष्म पितामह द्वारा; अभिरक्षितम् - भलीभाँति संरक्षितः; पर्याप्तम् - सीमितः; तु - लेकिन; इदम् - यह सब; एतेषाम् - पाण्डवों की; बलम् - शक्ति; भीम - भीम द्वारा; अभिरक्षितम् - भलीभाँति सुरक्षित।

भावार्थ

हमारी शक्ति अपरिमेय है और हम सब पितामह द्वारा भलीभाँति संरक्षित हैं, जबकि पाण्डवों की शक्ति भीम द्वारा भलीभाँति संरक्षित होकर भी सीमित है।

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्

जसवं कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र. पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

तोपस्य अग्निशक्तिं वर्धयितुं निश्चिता अस्ति भारतीयसेना

भारतीयसेना अधिकसङ्ख्यायां के-९ वज्रा, धनुष, सारङ्ग बन्दुकप्रणालीं प्रवर्तयित्वा स्वस्य तोपस्य अग्निशक्तिं वर्धयितुं निश्चिता अस्ति। भारतीयसेनायाः उन्नत-टो-आर्टिलरी-बन्दूक-प्रणाली, माउण्ट-बन्दूक-प्रणाली, १५५ मि.मी.-इत्यस्य उपयोगेन टो-बन्दूक-प्रणाली च समाविष्टा भविष्यति। बन्दुकव्यवस्थाः अपि समावेशस्य प्रक्रियायां सन्ति। तोपखाना महानिदेशकः लेफ्टिनेंट जनरल आदोषकुमारः नवीदिल्लीनगरे उक्तवान् यत् भारतीयसेनायाः आधुनिकीकरणस्य क्षमताविकासस्य च योजना 'आत्मनिर्भरत'-अभियानेन सह सम्बद्धा अस्ति। सः अवदत् यत् एटीएजीएस इत्यस्य पूर्णतया डिजाइनिंग विकासं च रक्षासंशोधनविकाससङ्घटनेन कृतम् अस्ति। सः अवदत् यत् शीघ्रमेव अनुबन्धः सम्पन्नः भवितुम् अर्हति। रूस-युकेन-देशयोः द्वन्द्वस्य आव्हानानि प्रकाशयन् लेफ्टिनेंट जनरल कुमारः अवदत् यत् भारतीयसेना आव्हानानां निवारणाय परिचालनसज्जतां वर्धयति।

Himachal News: कृषिविश्वविद्यालयः सम्पूर्णभूमिं न उपयुज्यतेयादविन्द्रगोमा केवलपठानिया च उक्तवन्तौ, पालमपुरे पर्यटनग्रामस्य निर्माणेन लाभः भविष्यति

हिमसंस्कृतवार्ता - शिमला। आयुषमन्त्री यादविन्द्रगोमा तथा उपमुख्य सचेतक केवलसिंह पठानिया उक्तवन्तौ यत् राज्यसर्वकारेण काङ्गरामण्डलं पर्यटनराजधानी इति घोषितम्। अस्मिन् दिशि राज्यसर्वकारेण अनेकानि प्रभावीपदानि ग्रहीतुं आरब्धानि सन्ति। एतत् दृष्ट्वा राज्यसर्वकारेण पालमपुरस्य समीपे पर्यटनग्रामस्य स्थापनायाः निर्णयः कृतः इति तौ अवदताम्। तदर्थं पालमपुरे चौधरी सरवणकुमार हिमाचलप्रदेशकृषिविश्वविद्यालयस्य भूमिः स्थानान्तरिता अस्ति। स्थापनायाः ४६ वर्षाणाम् अनन्तरम् अपि विश्वविद्यालयः उपलब्धां सम्पूर्णभूमिं उपयोक्तुं असफलः अभवत् अद्यत्वे अपि विश्वविद्यालयस्य समीपे विशालः भूमिभागः रिक्तः अस्ति यद्यपि न्यायालयेन सम्प्रति विश्वविद्यालयस्य २८९९ कनालभूमिः पर्यटनविभागाय स्थानान्तरणं कृत्वा स्थगितम् अस्ति तथा च एषः विषयः न्यायालयस्य विचाराधीनः अस्ति तथापि वास्तविकता एषा

यत् विश्वविद्यालयः अद्यापि उपलब्धभूमिः पूर्णतया उपयोगं कर्तुं न शक्नोति।

तौ अवदताम् यत् राज्यसर्वकारः अस्यां २८९९ कनालभूमिषु २०० कोटिरूप्यकाणां व्ययेन

कृषिपारिस्थितिकीपर्यटनकार्यक्रमाः आरभेत। पर्यटनविभागाय स्थानान्तरणं कृत्वा दीर्घकालं यावत् रिक्तं स्थितस्य भूमिभागस्य विषये विश्वविद्यालयः किमपि कार्यं न करोति। अस्याः भूमेः स्थानान्तरणानन्तरं अपि विश्वविद्यालये अद्यापि प्रायः ७४९९ कनालभूमिः अस्ति, या विश्वविद्यालयस्य वर्तमानस्य भविष्यस्य च आवश्यकतानां कृते पर्याप्ता अस्ति। भूमिविनिमयरूपेण विश्वविद्यालयाय सर्वकारः आर्थिकसहायतां करिष्यति उभौ नेतारौ अवदताम् स्थानान्तरितभूमिः कृषिविश्वविद्यालयाय क्षतिपूर्तिरूपेण प्राकृतिककृषिकेन्द्रस्य उद्घाटनार्थं विश्वविद्यालयस्य समीपे २० तः २५ हेक्टेयर् यावत् सर्वकारीयभूमिं राज्यसर्वकारेण प्रदास्यते। एतदतिरिक्तं राज्यसर्वकारः अस्य केन्द्रस्य स्थापनायै १० कोटिरूप्यकाणां आर्थिकसहायतां अपि प्रदास्यति। विश्वविद्यालये शाकादिबीजपदार्थानाम् आधारभूतसंरचनायाः निर्माणार्थं ६ कोटिरूप्यकाणां अतिरिक्तसहायतां अपि प्रदास्यति।

रेलवेबोर्डस्य अध्यक्षेन सह मिलितवान् विक्रमादित्यसिंहः, विधानसभासमीपे नभीयसेतुनिर्माणाय हरितसंकेतः

हिमसंस्कृतवार्ता: - कार्यालयीयः प्रतिनिधिः। हिमाचलप्रदेशसर्वकारस्य मन्त्री विक्रमादित्यसिंहः अवदत् यत्, "हिमाचले अस्माकं एकस्य विधानसभाक्षेत्रस्य समीपे नभीयसेतोः निर्माणं कर्तव्यम् अस्ति। अस्मिन् विषये कार्यं बहुकालं यावत् लम्बितम् आसीत्, यतः काचित् भूमिः रेलवेविभागस्य एव अस्ति। अस्मिन् विषये अहं रेलवे बोर्डस्य अध्यक्षं मिलितवान्।" तथा च सः अस्मिन् विषये स्वस्य अधिकारिभिः सह भाषितवान् अद्य कार्यस्य आरम्भस्य अनुमतिं च दत्तवान्। वयं हिमाचले रेलमार्गस्य संपर्कं सुदृढं कर्तुं प्रयतेम। विक्रमादित्यसिंहः केसी वेणुगोपालेन सहापि मिलितवान् काङ्ग्रेसस्य महासचिवेन केसी. वेणुगोपालस्य मेलनस्य सन्दर्भे विक्रमादित्यसिंहः उक्तवान् अधिकांशतः चर्चा दलस्य विषये अभवत् यत् कथं सङ्घटनस्य गतिविधयः अग्रे गच्छेयुः कथं सङ्घटनम् सुदृढं भवेत्। यावत् मीडियामाध्यमेषु निवेदितः मया अतीव स्पष्टतया उक्तं यत् दलस्य राज्यस्य जनानां च हितं अस्माकं हिताय वर्तते तथा च यत्किमपि कार्यं प्रचलति, भवेत् तत् सर्वोच्चन्यायालयस्य श्रवणम् भवेत् वा उच्चन्यायालयस्य श्रवणम् वा, यदि कोऽपि आदेशः अस्ति तर्हि काले काले विधानस्य परिधिमध्ये तस्य कार्यान्वयनम् अस्माकं कर्तव्यम् अस्ति, अतः अस्य कृते (स्वामिनः नाम प्रदर्शयन्तः भोजनालयानाम् कृते) समितिः निर्मिता अस्ति, हिमाचलस्य हितस्य रक्षणं अतीव स्पष्टम् अस्ति। अस्माकं कर्तव्यं अस्माकं दायित्वं च अस्ति अतः वयं तस्मात् कदापि पश्चात्तापं न करिष्यामः।

Jai Ram Thakur : यदि योगी-प्रतिरूपं उत्तमम् तर्हि सुखं सर्वकारः तस्य कार्यान्वयनात् किमर्थं भीतः अस्ति?

हिमसंस्कृतवार्ता: - शिमला। विपक्षनेता जयरामठाकुरः सुखसर्वकारस्य निन्दां कृतवान् यत् सः पथविक्रेतानीतेः कार्यान्वयनस्य आदेशं दत्त्वा ततः प्रतिबन्धं कृतवान्। सः अवदत् यत् काङ्ग्रेसस्य शीर्षनेतृत्वस्य प्रभावेन सर्वकारः वशीभूतः अस्ति। अयं नियमः योगीप्रतिरूपत्वात् विरोधः क्रियते। विधिपूर्वकं क्रियमाणं कार्यं सुखसर्वकारेण निवृत्तं निन्दनीयम्। एषः नियमः पूर्वसर्वकारकालात् एव व्यवहारे आसीत्। पथविक्रेतानीत्याः अन्तर्गतं सर्वेषां विक्रेतृणां सत्यापनार्थं पञ्जीकरणार्थं च विविधप्रकारस्य नियमनसम्बद्धाः प्रावधानाः कृताः, येषां सत्तां प्राप्तमात्रेण सुखसर्वकारेण स्थगितम् एषः प्रतिबन्धः किमर्थं कृतः इति अपि सर्वकारेण उत्तरं दातव्यम्। राज्यस्य, तस्य जनानां च हितस्य रक्षणं सर्वकारस्य कार्यम् अस्ति, परन्तु सुखसर्वकारः काङ्ग्रेसस्य हितस्य रक्षणार्थं कार्यं कुर्वन् अस्ति। जयरामठाकुरः उक्तवान् यत् सुखसर्वकारः जनभावनायाः विधानस्य च विपरीतम् स्वस्य शीर्षनेतृत्वस्य राजनैतिकं अभिप्रायं मनसि कृत्वा कार्यं कुर्वन् अस्ति। एतत् कथञ्चित् राज्यस्य हिताय न भवति। राज्ये आपणाशि स्थापयित्वा विभिन्नप्रकारस्य उत्पादानाम्

विक्रयणं कुर्वन्तः जनाः नियामकसंस्थानां, राज्यस्य जनानां च विषये ज्ञातुं अधिकारः नास्ति वा? किं राज्यं नियमानुसारं चालयितुं न अपितु दिल्ली शीर्षनेतृत्वस्य राजनैतिकं अभिप्रायनुसारं चालितं भविष्यति? सः अवदत् यत् एषः निर्णयः योगी-प्रतिरूपेण कृतः इति कारणेन एव सर्वकारः पृष्ठपदे गच्छति। काङ्ग्रेसमन्त्री अपि अवदत् यत् एषः निर्णयः योगीप्रतिरूपं, राज्यस्य, तस्य जनानां च हितं मनसि कृत्वा कृतः अस्ति। यदि कस्मिन्चित् राज्ये सद्गतिः प्रवर्तते तर्हि अन्यत्र कार्यान्वयनेन का हानिः? कस्यापि नियमस्य वा नीतेः वा विरोधः पूर्वं कुत्रचित् विपक्षपक्षस्य नेतृभिः कार्यान्वितः इति आधारेण न कर्तव्यः। विपक्षनेता अवदत् यत् केचन काङ्ग्रेसनेतारः जनभावनाम् अवगत्य स्वविचारं प्रकटयन्ति, परन्तु उच्चसेना नेत्राणि दर्शयति एव ते विचलिताः भूत्वा स्ववक्तव्यं प्रत्याहरन्ति। काङ्ग्रेस-सर्वकारस्य एकः मन्त्री सदनस्य अन्तः वक्तव्यं दत्त्वा आसनस्य हरणस्य भयात् निवर्तयति, अपरः मन्त्री सामाजिक-माध्यमेषु सूचनां प्रसार्य योगी-प्रतिरूपस्य कार्यान्वयनस्य विषये सूचयन् उल्लेखं करोति, तदनन्तरं सः मीडिया-माध्यमान् आहूय कथयति यत्... हिमाचलस्य रुचिः मनसि स्थापिता भविष्यति एतत् मनसि कृत्वा यूपी मॉडल् कार्यान्वितम् अस्ति तथा च दिल्लीतः आह्वानं आगच्छन्ति एव ते निवर्तन्ते। विपक्षनेता उक्तवान् यत् मया पूर्वमेव उक्तं यत् विक्रमादित्यः स्वस्य वक्तव्ये न स्थास्यति यतोहि देहल्याः प्रभावस्य पुरतः काङ्ग्रेसनेतृणां पादाः कम्पितुं आरभन्ते। विपक्षनेता उक्तवान् यत् हिमाचलस्य नेतारः देहल्याः प्रभावेन हिमाचलस्य हिताय सन्धिं कुर्वन्ति, एतत् दुःखदम्। सुखसर्वकारेण हिमाचलस्य हितं सर्वोच्चप्राथमिकतासूचौ स्थापयित्वा राज्यस्य वातावरणं दूषयन्तः जनानां विरुद्धं कठोरतमं कार्यविधिः करणीया।

उडुयनं कर्तुं सज्जाः, शिमलातः स्वतन्त्रतां प्राप्स्यन्ति पाइन्-फेजन्ट्-पक्षिणः

हिमसंस्कृतवार्ता: - शिमला। वन्यजीवविभागः सप्ताहे विलुप्तप्रायस्य पाइन्-फेजन्ट्-पक्षिणः दशपक्षिणः मुक्तं करिष्यति। एतेषां पक्षिणां प्रशिक्षणं सम्पन्नम् अस्ति। इदानीं तेषां कृते वन्य-फेजन्ट्-जीवैः सह मिश्रणस्य अवसरः प्राप्स्यते। वन्यजीवविभागेन एते पाइन्-फेजन्ट्-पक्षिणः वन्यजीवविभागस्य प्रजननकेन्द्रे सज्जीकृताः सन्ति। वन्यजीवविभागस्य एतत् केन्द्रं २०१९ तः प्रचलति तथा च प्रजननानन्तरं ३० प्रतिशतं पाइन्-फेजन्ट्-आदिपक्षिणः जीवितस्य सफलतायां सफलाः भवन्ति। सम्प्रति वन्यजीवविभागस्य अस्मिन् केन्द्रे १५० पक्षिणः आसन्। एतेषु ४३ अद्यैव मुक्ताः, अन्ये १० वन्यजीवसप्ताहस्य द्वितीयदिने अर्थात् अक्टोबर्-मासस्य ३ दिनाङ्के मुक्ताः भविष्यन्ति।

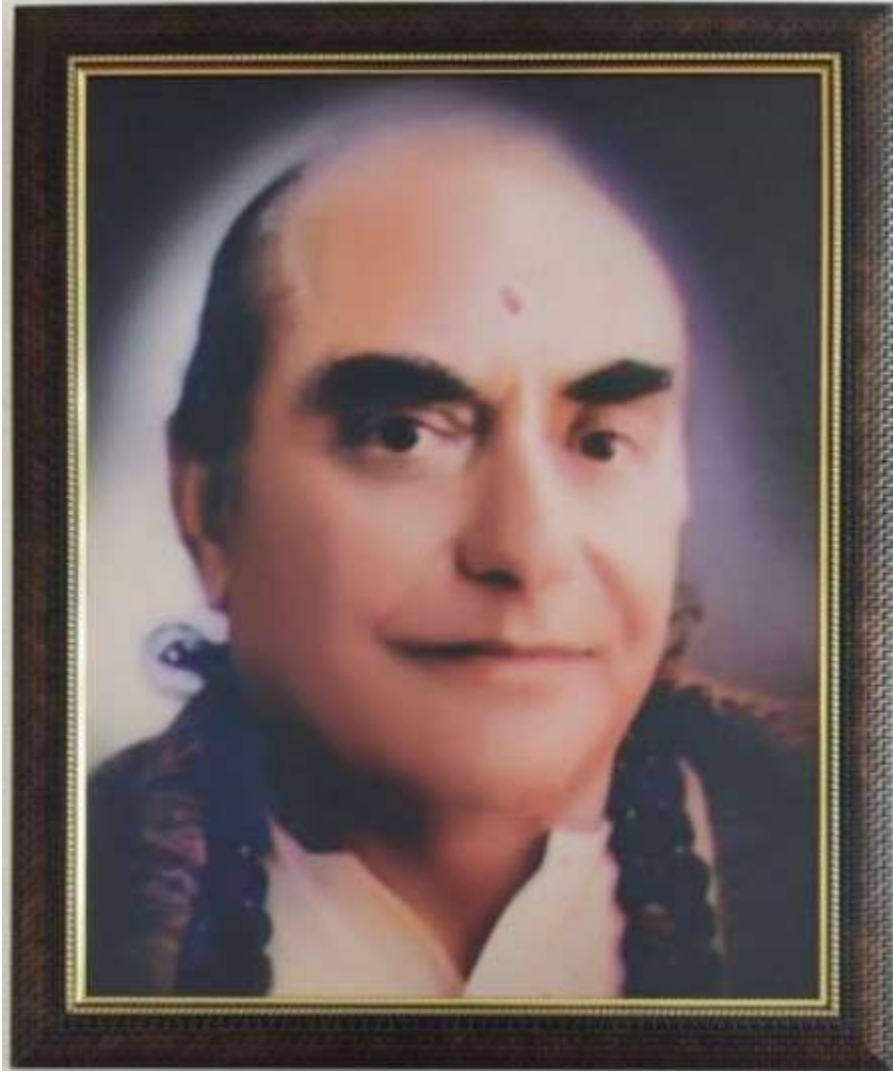

वन्यजीवविभागस्य प्रधानमुख्यसंरक्षकः आमतामगातमः अवदत् यत् एते पक्षिणः ४० दिवसान् यावत् जालपुटे स्थापिताः सन्ति। अस्मिन् काले तेषां आहारव्यवहारस्य पालनं कृत्वा तेषां निरीक्षणं कैमरायन्त्रद्वारा कृतम्। अधुना एते पक्षिणः उडुयनार्थं सम्पूर्णतया सज्जाः सन्ति। सः अवदत् यत् एते पक्षिणः चायलस्य खडियुन् इत्यत्र स्थापिताः सन्ति। सम्पूर्णे

भारते एतत् एकमेव पाइन्-फेजन्ट्-केन्द्रम् अस्ति। पूर्वं गतवर्षस्य नवम्बरमासे अपि अत्र १२ पक्षिणः मुक्ताः अभवन्। एते सर्वे खगाः इदानीं वने अन्यैः पक्षिभिः सह मिश्रिताः सदृशाः अपि अन्नं खादन्ति। सः अवदत् यत् विभागेन वने भावचित्रयन्त्राणि अपि स्थापितानि येन ये पक्षिणः मुक्ताः अभवन्। अस्मिन् अवसरे वन्यजीवविभागस्य अरण्यपाल प्रीतिभण्डारी इत्यनया उक्तं यत् विभागः पाइन्-फेजन्ट्-पक्षिणः विलुप्ततायाः उद्घाराय निरन्तरं प्रयत्नान् कुर्वन् अस्ति तथा च विभागस्य परिश्रमः अधुना अस्मिन् प्रयासे सफलं जातम्। विभागः प्रजननकेन्द्रात् निरन्तरप्रशिक्षणानन्तरं चिड् फेजन्ट् इत्यस्य मुक्तिं कुर्वन् अस्ति।

दिव्यज्योतिः पत्रिकायाः सम्पादकः आचार्यदिवाकरदत्तशर्मा

हिमसंस्कृतवार्ताः, डॉ.अमनदीपशर्मा

हिमाचलस्य नामकरणे आचार्यदिवाकर दत्तस्य योगदानम्

हिमाचलीयाः सर्वे जानन्ति यत् १५ अप्रैल दिनाङ्कः हिमाचलदिवसः इति नाम्नः ज्ञायते, यतोहि अस्मिन् दिने १५ अप्रैल १९४८ तमे वर्षे २८ रियासतैः सह अस्य राज्यस्य गठनं जातम्, यद्यपि पूर्णतया राज्यस्य उपाधि १९७१ तमे वर्षे एव प्राप्ता। हिमाचलस्य नामकरणविषये प्रायः अस्माकं नवयुवकाः प्रायः अनभिज्ञाः सन्ति। वस्तुतः हिमाचल इत्यस्य नामकरणस्य जनकः प्रसिद्धः संस्कृतज्ञः आचार्यः दिवाकरदत्तशर्मा महोदयः वर्तते। हिमाचल शब्दोऽयं पूर्वमपि प्रचलने आसीत्। मध्यहिमालयक्षेत्राय अस्य शब्दस्य प्रयोगः भवति स्म। केचन् जनाः हिमाचलम्, हिमांचलम् इत्यपि वदन्ति, परन्तु संविधाननियमेषु हिमाचल इति स्वीकृतोऽस्ति। २८ रियासतानाम् एकत्रीकरणेन हिमाचलेति नामकरणं सरलं नासीत्, यतोहि गठनात् पूर्वं हिमाचलम् लघुः लघुः एककेषु विभक्तमासीत्। तत्रैव

सम्पूर्णभारतदेशे ६५० रियासतानां गठनस्य प्रमुखा समस्या सर्वकारस्य सम्मुखे आसीत्। सरदारपटेलः अस्य कृते प्रयासरतः आसीत्। एतासां रियासतानां विलयं कर्तुं १९३७ तमे वर्षे सम्पूर्णदेशे प्रजामण्डलाः निर्मिताः। हिमाचलेऽपि प्रजामण्डलानां गठनम् अभवत्।

हिमाचलस्य वधाटरियासतस्य राजा दुर्गादत्तेन प्रमुखा भूमिका निर्वाहिता। शिमलाक्षेत्रस्य सर्वाभ्यः रियासतेभ्यः संविधानसभा इति नामकरणं दत्तम्। अस्याः सभायाः अध्यक्षः राजा दुर्गासिंहः चयनितः, तत्रैव आई.सी.एस अधिकारी महावीरसिंहः सचिवः चयनितः। २८ जनवरी १९४८ तमे दिनाङ्के सोलनस्य दरबारहॉल इत्यत्र नवराज्यस्य निर्माणहेतोः विशेषसभायाः आयोजनं अभवत्, यस्य अध्यक्षता राजा दुर्गासिंहेन कृता। अस्यां संगोष्ठ्यां डॉ. यशवन्तसिंहपरमारः, स्वतन्त्रतासैनिकः पदमदेवोऽपि उपस्थितौ आस्ताम्। कथ्यते यत् डॉ. परमारेण हिमालयनस्टेट इति नामकरणस्य परामर्शः दत्तः, परञ्च आचार्यदिवाकरदत्तशर्मा द्वारा हिमाचलप्रदेशः इति नामकरणं प्रस्तावितम्। राजानम् दुर्गासिंहम् हिमाचलप्रदेशः इति नामकरणम् अरोचत्। अन्ततः नूतनराज्यस्य नामकरणं हिमाचलप्रदेशम् कर्तुं निर्णयः स्वीकृतः। अमुं प्रस्तावं सर्वैः रियासतैः स्वीकृतिः प्रदत्ता। तदन्तरं केन्द्रीयमन्त्रिमण्डलस्य स्वीकृत्यार्थं प्रस्तावः देहल्यां प्रेषितः, तत्र केन्द्रीयगृहमन्त्रिणा सरदारवल्लभभाईपटेलेन प्रस्तावाय स्वीकृतिः प्रदत्ता। एवं प्रकारेण हिमालयस्य राज्यस्य नामकरणं हिमाचलम् इति अभवत्। आचार्यः दिवाकरदत्तशर्मा हिन्दी, संस्कृतम्, राजस्थानी भाषाणां प्रकाण्डविद्वान् ज्योतिषी च आसीत्। शिमलायाः मशोबरा क्षेत्रे एतेषां निवासस्थानम् वर्तते। हिमाचलस्य प्रथमा दिव्यज्योतिः मासिकपत्रिकायाः आचार्यदिवाकरदत्तशर्मा प्रधानसम्पादकः आसीत्। सः धनाभावे साधनाभावेऽपि संस्कृतपत्रिकायाः प्रकाशनं कृतवान्।

किञ्चित् व्याकरणचिन्तनम्

संस्कृते स्त्रीप्रत्ययाः अष्टविधाः - टाप्, डीप्, डीष्, डीन्, डाप्, चाप्, ति, ऊङ् चैति।
१) टाप् - अत्र 'आ' इति भवति -
अजः - अजा, चटकः - चटका, बालः - बाला, क्षत्रियः - क्षत्रिया, ----
२) डीप् - क) ऋकारान्तानां शब्दानाम् - दाता - दात्री, कर्ता - कर्त्री, गन्ता - गन्त्री, ---
ख) नकारान्तानाम् (इन्) - ज्ञानी - ज्ञानिनी, कामी - कामिनी, तेजस्वी - तेजस्विनी, ----
ग) शतृप्रत्ययान्तानाम् - गच्छन् - गच्छन्ती, हसन् - हसन्ती, कुर्वन् - कुर्वती, ----
घ) वतुप्/मतुप् प्रत्ययान्तानाम् - धनवान् - धनवती, गुणवान् - गुणवती, ----
श्रीमान् - श्रीमती, शक्तिमान् - शक्तिमती, ----
ङ) केषाञ्चन अकारान्तानां स्वाभाविकरूपेण हि डीप् भवति -
चोरः - चोरी, मृगः - मृगी, तरुणः - तरुणी, देवः - देवी, ---- ३) डीष् -
क) गौरादिभ्यः।
गौरः - गौरी, नर्तकः - नर्तकी, हरिणः - हरिणी, नटः - नटी, पितामहः - पितामही, शूद्रः - शूद्री, गोपः - गोपी, ----
ख) लघुः - लघ्वी, बहुः - बह्वी, रात्रिः - रात्री, (अन्यथा रात्रिरेव), ----
ग) आनुक् (आन्) + डीष् - वरुणः - वरुणानी, भवः - भवानी, आचार्यः - आचार्यानी, इन्द्रः - इन्द्राणी, ----
(क्तिन्-प्रत्ययान्ताः स्त्रीलिङ्गे भवन्ति - भक्तिः, मतिः, गतिः, शक्तिः, नीतिः, रीतिः ----)
४) डीन् (ई) - नरः - नारी, वेदः - वेदी, ---
५) ति - युवन् - युवती ----
६) डाप् (आ) - सीमन् - सीमा, बहुराजन् - बहुराजा, पामन् - पामा, ----
७) ऊङ् (ऊ) - कुरुः - कुरूः, श्वशुरः - श्वश्रूः, पङ्गुः - पङ्गुः, ---
-ल) चाप् (आ) - सूर्यः - सूर्या, --- इत्यादीनि स्त्रीप्रत्ययान्तशब्दानां कानिचन उदाहरणानि सन्तीति।

असमप्रदेशीयः विज्ञानशिक्षकः, नारदोपाध्यायः

हिमाचलप्रदेशः ऋषीणां महर्षीणां समस्ते भारते आचार्यदिवाकरदत्तमहोदयः संस्कृतस्य परिरक्षणे कर्मठपुरुषरूपेण ख्यातिलब्धोऽस्ति। एतेषां जन्म शिमला नगरासन्ने धामीस्थाने नारायणनिवासगृहे प्रख्यातसारस्वतवंशस्य राजगुरु परिवारे सितम्बरमासस्य 28 दिनांके 1923 तमे वर्षे अभवत्। आचार्याणां मातुः नाम गौरीदेवी आसीत्। आचार्यः पंजाबविश्वविद्यालयात् लाहौरस्थात् शास्त्री उपाधिं, बङ्गप्रदेशस्य कलकताविश्वविद्यालयात् काव्यतीर्थोपाधिः, राजस्थानजयपुरशिक्षाविभागात् साहित्याचार्यस्योपाधिः प्राप्तवान्। एतदतिरिक्तम् अयोध्यातः विद्यालंकारस्योपाधिः, भारतीयविद्वत्परिषदात् विद्यावाचस्पतिः सम्मानम्, प्रचारकमण्डलम् दिल्लीतः विद्यावागीशोसम्मानं प्राप्तवान्। अध्ययनानन्तरं आचार्यमहोदयः राजकीयनेहरूसंस्कृत-महाविद्यालयस्य प्राचार्यपदे अभिषिक्तोऽभवत् तथा च भिक्षाटनादिभिः उपायैः मशोबरी शोधसंस्थानस्य संस्थासंचालनकार्ये बद्धपरिकरः जातः। आचार्येण सम्भवतः पञ्चाशत् वर्षाणि यावत् विश्वज्योतिः पत्रिकायाः अनवरतरूपेण सम्पादनं प्रकाशनञ्च कृतम्। आचार्याणाम् अनन्तरं तेषां दत्तकपुत्रेण केशवदत्तशर्मणा अपि दिव्यज्योतिः पत्रिकायाः प्रकाशने महत्वपूर्णा भूमिका निर्वाहिता। आचार्यः दिवाकरदत्तशर्ममहाभागाः अतुलनीयकार्यवशाद् राष्ट्रपतिः पुरस्कारेणापि प्रशंसितः।

भरताचार्येण प्रणीतम् ।। नाट्यशास्त्रम् ।।

नाट्यशास्त्रम् इति एकः प्राचीनग्रन्थः द्विसहस्रवर्षेभ्यः पूर्वमेव भरताचार्येण कृतः अस्ति। तस्मिन् ग्रन्थे सः नाट्यस्वरूपं नाटकलक्षणं च सम्यक् उक्तवान्। धनञ्जयः नामकः पण्डितः 'दशरूपकम्' इति ग्रन्थं विलिख्य रूपकाणां परिचयं कारितवान्। प्रथमं कविना गद्यपद्ययुक्तः, सम्भाषणात्मकः, अभिनययोग्यः कश्चन ग्रन्थः लिख्यते। तत्रत्या कथा रामायणादिषु प्रसिद्धा वा भवेत्, कविकल्पिता वा भवेत्। सः ग्रन्थः नटैः रङ्गे अभिनीयते। एषः अभिनयः, 'प्रयोगः' इति कथ्यते। सहृदयाः सामाजिकाः तं दृष्ट्वा आनन्दमनुभवन्ति। नाटके चतुर्विधाः अभिनयाः भवन्ति - आङ्गिकः, वाचिकः, आहार्यकः, सात्त्विकः चैति। हस्तपादनेत्रादिभिः यः अभिनयः क्रियते सः आङ्गिकः। भाषणं वाचिकः। वेषभूषणादिकम् आहार्यकः। गात्रकम्पनम्, स्वेदः इत्यादयः सात्त्विकाभिनयाः। एतादृशैः अभिनयैः नटाः प्रेक्षकेषु नव रसान् उत्पादयन्ति। संस्कृतनाटकेषु प्रथमम् एकं मङ्गलपद्यं भवति। 'नान्दी' इति तस्य नाम। तदनन्तरं सूत्रधारः प्रविशति। सः नाटके अभिनेष्यमाणयाः कथायाः सूचनां ददाति। तदनन्तरं नाटकस्य प्रारम्भः भवति। संस्कृतनाटके उत्तमजनाः

संस्कृतेन, नीचजनाः स्त्रियः च प्राकृतेन भाषन्ते। रङ्गे जलपानं, भोजनं, अग्निः, युद्धम् इत्येतादृशाः विषयाः न दर्शनीयाः इति नियमः अस्ति। नाटकस्य अन्ते एकः श्लोकः भवति। प्रायः नायक एव इमं श्लोकं पठति। अस्मिन् श्लोके 'लोकाः समस्ताः सुखिनो भवन्तु' इत्येतादृशम् अर्थपूर्णं मङ्गलाशंसनं भवति। अस्य श्लोकस्य 'भरतवाक्यम्' इति नाम।

नाट्यं भिन्नरुचेर्जनस्य बहुधाऽप्येकं समाराधनम्। कालिदासः, मालविकाग्निमित्रनाटके।

भारतदेशस्य संस्कृतवाङ्मयस्य च कीर्तिसौधस्य आधारस्तम्भा

इव चत्वारः भरतनामानः कीर्तिशेषाः श्रूयन्ते। तेषु प्रथमः दुष्यन्तपुत्रः भरतः। द्वितीयः बाहुबलिसोदरः भरतः। तृतीयः श्रीरामस्य अनुजः भरतः। चतुर्थस्तु नाट्यशास्त्रम् इत्येतद्ग्रन्थस्य कर्ता भरतमुनिः। एवं चतुर्णाम् एतेषां भरतानां जन्मभूमिः, कर्मभूमिः च योऽयं देशः वर्तते भारतम् इति यथार्थाभिधानम् भजते। तथैव भरतमुनिना प्रणीतं भारतीयं नाट्यशास्त्रम् भवति। नाट्यवेदः इति नाट्यशास्त्रस्य पुरातनं नाम बभूव, यथा-

वेदोपवेदैः संबद्धो नाट्यवेदो महात्मना।

एवं भगवता सृष्टो ब्रह्मणा सर्ववेदिना ॥ ना.शा.१.१८.।

तथा च नाट्यं वेदैरेव उपबृंहितमिति भरतः निरूपयति, यथा - जग्राह पाठ्यमृगवेदात् सामभ्यो गीतमेव च।

यजुर्वेदादभिनयान् रसानाथर्वणादपि ॥ ना.शा.१.१७.।

भारते प्रागैतिहासिके काले " नाट्यवेदः" द्वादशसहस्रश्लोकात्मकः बृहद्गात्रः प्रसिद्धिं गतः, उपलब्धश्च आसीदिति ज्ञायते। क्रिस्तात् पूर्वस्मिन् सहस्राब्दे भरतमुनिना पुरातननाट्यवेदात् सारमुद्धृत्य षट्सहस्रैः श्लोकैः, षट्त्रिंशदध्यायैः नाट्यशास्त्रं निबद्धम्। शास्त्रमिदं न केवलं रङ्गकर्मनिर्देशने प्रवृत्तम्, नृत्य-गीत-वाद्य-साहित्यादीनां कलामूलानां सर्वशास्त्राणामपि महोपकारकं वर्तते। सङ्गीतादिशास्त्रग्रन्थाः एतच्छास्त्रम् अनूद्य एव प्रवृत्ताः इति न सन्देहः। अपि च भारतीयेषु अन्यान्यनाट्यप्रभेदेष्वपि भरतनाट्यशास्त्रे निरूपिताः नियमाः एव प्रवर्तन्ते।